Prof. dr hab. Andrzej S. Grzelakowski
Katedra Logistyki i Systemów Transportowych
Wydział Przedsiębiorczości i Towaroznawstwa
Akademia Morska w Gdyni

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr **Waldemara Kunza**

pt. **Innowacje jako czynnik rozwoju ekonomiczno-społecznego polskich gmin**

1. Ocena istotności podjętej problematyki badawczej

Temat badawczy, opracowania którego podjął się mgr W. Kunz w swej pracy doktorskiej, mającej formę maszynopisu książki, spełnia wszystkie wymogi – tak merytoryczne i metodyczne, jak też logiczno-formalne i językowo-redakcyjne, stawiane tego typu opracowaniom naukowym. Jasno i precyzyjnie określa on przedmiot i zakres badań oraz jednoznacznie wskazuje na rodzaj i charakter badanych relacji i procesów, które mieszczą się w obszarze zainteresowań naukowych Autora rozprawy. Kandydat skoncentrował się na współcześnie niezmiernie ważnej i aktualnej zarówno z teoretycznego, jak i przede wszystkim praktycznego punktu widzenia problematyce, dotyczącej innowacyjności i innowacji, traktowanych jako jeden z najistotniejszych czynników rozwoju ekonomiczno-społecznego w obecnej dekadzie XXI w. Co przy tym charakterystyczne, Autor rozprawy podjął się ambitnego zadania badawczego, sprowadzającego się do określenia roli i znaczenia innowacji w procesach rozwoju tak gospodarczego, jak i społecznego gmin w Polsce. Jest to w sensie teoriopoznawczym, ale również i stricte utylitarnym, poważne wyzwanie badawcze, szczególnie zważywszy na fakt, iż gros opracowań naukowych z tego zakresu - tak krajowych, jak i zagranicznych, koncentruje się głównie na aspektach mikro i makroekonomicznych, a nieporównywalnie rzadziej na mezoekonomicznych.

Te ostatnie odnoszą się jednakże w głównej mierze do poziomu regionu, jako relatywnie dużej jednostki przestrzenno-gospodarczej o rozbudowanej strukturze produkcyjno-wytwórczej i potencjale rozwojowym. Regiony bowiem, jako największe wyodrębnione jednostki podziału terytorialnego kraju i jednocześnie najwyżej sytuowane w istniejącej trójszczeblowej strukturze organizacyjnej w Polsce ogniwa samorządu terytorialnego, dysponują znacznymi zasobami i

potencjałem konkurencyjnym, a zatem i innowacyjnym. Gminy natomiast, jako podstawowe, a zarazem najmniejsze w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym jednostki samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, funkcjonujące w strukturach regionalnych, obejmujących samorządowe województwa i wydzielone w ramach tych podmiotów o charakterze terytorialnym powiaty, nie były natomiast dotychczas przedmiotem szerszych, szczegółowych badań prowadzonych w tym zakresie.

Wynika to z wielu powodów, o których wspomina sam Autor rozprawy, wskazując między innymi na niedobór wiedzy władz tych jednostek samorządowych na temat innowacji i brak dostatecznego zrozumienia przez te ogniwa samorządu terytorialnego znaczenia i rangi tej wielowymiarowej kategorii w kreowaniu procesów rozwoju tak ekonomicznego, jak i społecznego na tym poziomie prowadzenia działalności gospodarczej. Przekładało się to w praktyce na dość nikłe zainteresowanie większości gmin – i to nie tylko wiejskich i miejsko-wiejskich tą problematyką i w efekcie też postrzeganie roli innowacji, jako ważnego czynnika budowy przewagi konkurencyjnej i wzrostu jakości życia lokalnej społeczności. Pośrednio, konsekwencją takiego podejścia gmin do innowacji i traktowania tego problemu, jako drugorzędnego w hierarchii celów tych jednostek jest brak nie tylko odpowiednich, ale przede wszystkim dostępnych danych statystycznych, niezbędnych do podejmowania rzetelnych badań w tej dziedzinie. To z kolei dość skutecznie zniechęcało potencjalnych badaczy do analizy tego zagadnienia na tym szczeblu samorządu terytorialnego. Co więcej, do badań tego zagadnienia nie skłaniała także skala takiego przedsięwzięcia (2478 gmin, w tym tylko 304 miejskie) i towarzyszące mu poważne wyzwania badawcze natury metodycznej (analiza porównawcza).

Biorąc powyższe względy pod uwagę podkreślić należy iż:

1. wybór takiego tematu, jako problemu badawczego pracy jest aktualny, trafny i w pełni uzasadniony oraz istotny we wszystkich jego wymiarach, tj. zarówno teoretycznym, jak i praktycznym,
2. Autorowi trzeba wyrazić uznanie za podjęcie się opracowania tak szeroko ujętej problematyki, która w istocie jest poważnym zadaniem badawczym i jednocześnie byłaby wyzwaniem nawet dla dużego zespołu badawczego,
3. powyższa uwaga budzi jednakże uzasadnione obawy o kompletność i konieczną rzetelność opracowania będącego przedmiotem oceny oraz reprezentatywność jego końcowych wyników i formułowanych na ich podstawie wniosków oraz rekomendacji.

2. Ocena podstawowych założeń merytorycznych oraz metodologiczno-warsztatowych pracy

Przedmiotem tej oceny jest przede wszystkim forma i sposób realizacji przez Autora ustalonej tematyki badawczej. Zostały one odzwierciedlone w przyjętych założeniach badawczych oraz dokonanym wyborze metod, technik i narzędzi badań, a następnie znalazły swój wyraz w układzie pracy, a w tym zaprezentowanej strukturze podziału jej treści na rozdziały i ich merytorycznej zawartości. Na tej podstawie ocenić można wstępnie nie tylko aparat badawczy Autora rozprawy, określający poziom opanowania przez Niego warsztatu naukowego, ale również stronę merytoryczną i metodyczną recenzowanej pracy doktorskiej.

Sformułowany w sposób jasny i precyzyjny temat rozprawy doktorskiej, jednoznacznie określa zarówno sam problem badawczy, przesłanki wyboru którego zostały dostatecznie przekonywująco przedstawione we wstępie, jak również przedmiot badań i ich zakres w wymiarze rzeczowym i przestrzennym. Zakres czasowy badań nie został przez Autora określony bezpośrednio. Obejmuje on jednak, jak wynika to z prezentowanej analizy, okres ostatnich 12 lat, przy jednoczesnym zastrzeżeniu sformułowanym we wstępie, że „przeprowadzone badania w praktyce mają prezentować obecny stan wprowadzania innowacji w gminach".

Trafności i zasadności wyboru tak określonej tematyki badawczej i samego przedmiotu badań trudno kwestionować, aczkolwiek uważam, iż Autor podjął się wyzwania, które przerasta możliwości jego realizacji w ramach przedsięwzięcia, które realizuje samodzielnie w formie rozprawy doktorskiej. W mojej ocenie, Autor biorąc pod uwagę liczebność zbioru podmiotów będących przedmiotem jego analizy oraz ich znacznie zróżnicowane zasoby, jak również strukturę gospodarczo- społeczną, powinien się skoncentrować w tego typu pracy wyłącznie na określonym typie jednostek samorządowych, np. gminach miejsko-wiejskich lub tylko miejskich (zbiór podmiotów względnie jednorodnych). W efekcie, rezultaty tych badań byłyby zapewne pełniejsze i bardziej wiarygodne, zyskując jednocześnie na kompleksowości i porównywalności. Postulat ten został wprawdzie częściowo zrealizowany, gdyż w badaniach zostały pominięte duże gminy miejskie, ale tylko takie, których potencjał i możliwości rozwojowe w znacznym stopniu różnią się od potencjału, jakim dysponują gminy małe. Rozwiązanie takie nadal jednak nie spełnia wszystkich wymogów niezbędnych do zapewnienia pełnej porównywalności i wiarygodności uzyskanych wyników badań w skali ogólnopolskiej.

Rozprawa doktorska mgr W. Kunza zostało skonstruowana w sposób przejrzysty i logiczny, co w pełni odzwierciedla jej układ z generalnie jasno zarysowaną strukturą podziału treści na poszczególne rozdziały, które wyraźnie nawiązują do wcześniej przez Autora ustalonych: 1/ dwu głównych celów pracy, 2/ sformułowanej tezy przewodniej badania oraz 3/ bardzo

ogólnie jedynie zaznaczonej we wstępie wiązki hipotez roboczych, mających na celu doprecyzowanie i uszczegółowienie tezy przewodniej (str. 6). Autor nawiązując do wybranej tematyki badawczej oraz zdefiniowanego w tytule rozprawy przedmiotu i zakresu badań ustalił, że realizować zamierza równolegle dwa cele pracy: teoretyczny i aplikacyjny. Ten pierwszy, sprowadza się do „ ...objaśnienia teorii i czynników determinujących rozwój społeczno-gospodarczy regionu oraz proces innowacyjności" i „ ... ukierunkowany jest na wzbogacenie wiedzy w tym zakresie". Drugi z kolei „... dotyczy identyfikacji innowacji, jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego regionów" i adresowany jest wprost do „samorządowców oraz praktyków gospodarczych".

Tak sformułowane główne cele pracy są w swej konstrukcji rzeczowo-logicznej dostatecznie jasno i precyzyjnie określone. Wskazać należy jednakże, że w relacji do przedstawionego wcześniej przez Autora i określonego w tytule rozpraw przedmiotu badań, cele te adresowane są do regionów, jako największych jednostek samorządu terytorialnego, a nie - jak należałoby tego oczekiwać - gmin. Ponadto, cele te mające charakter dość ogólny, nie zostały wzbogacone zestawem celów szczegółowych, które pozwoliłyby doprecyzować te pierwsze tak w aspekcie merytorycznym, jak i metodycznym – głównie w odniesieniu do sformułowania „ ...czynników determinujących rozwój społeczno-gospodarczy regionu oraz proces innowacyjności", warunkując faktycznie jego realizację. Ułatwiłyby one także Autorowi wyznaczenie spójnego zestawu zadań badawczych służących weryfikacji ustalonej tezy przewodniej, określając zarazem w sposób logiczny i transparentny poszczególne etapy procesu badawczego, realizowanego w ramach kolejno następujących po sobie rozdziałach pracy.

Autor rozprawy sformułował tezę opartą na stwierdzeniu, że „ ... istnieje realny związek między skalą zainteresowania w gminie wdrażaniem rozwiązań i zasobów innowacyjnych, a poprawą jej wyników gospodarczych oraz wskaźników społecznych i środowiskowych". Przyjął również istotne, uzupełniające względem tezy przewodniej założenie, mające już jednak charakter hipotezy badawczej, że „za niemożliwe przyjmuje się negatywne oddziaływanie innowacji na kondycję ekonomiczno-społeczną gminy, jeśli nie podejmuje się nieracjonalnych decyzji". Sformułowana teza, rozumiana jako zawsze prawdziwe twierdzenie opisujące obiektywną prawdę, a jednocześnie precyzyjnie określające to, czego Autor chce dowieść w procesie badawczym, spełnia wszystkie cechy, jakie powinno posiadać tego typu naukowe założenie. Jest ona w swym przekazie dostatecznie jasna, czytelna i jednoznaczna w wymiarze interpretacyjnym, a ponadto testowalna, racjonalna i poprawnie opisująca charakter i istotę związków między badanymi zmiennymi. Została ona jednakże sformułowana na dość ogólnym

teoretycznym poziomie, z czego zdaje sobie sprawę również Autor rozprawy, stwierdzając miedzy innymi, że „idea tej tezy jest zbyt ogólna, by z jednakową pewnością można było przyjmować ją jako wyznacznik działalności każdej gminy" (s. 6). Mówiąc zatem o konieczności jej empirycznej weryfikacji, mgr W. Kunz podkreśla, że „... polega ona na konkretyzacji i charakterystyce zróżnicowanego zbioru procesów i relacji zachodzących ... w gminach", wskazując jednocześnie, że „konkretyzacji wymaga zwłaszcza ustalenie intensywności tego związku" we wszystkich typach gmin. Nie rozwiązuje to jednak „wątpliwości i dylematów" samego Autora odnośnie „szczegółowego naświetlenia kontekstu tezy przewodniej". W rezultacie tego, celem ich rozstrzygnięcia, stawia sobie dodatkowe zadanie badawcze, wyrażające się w postaci „... wymogu sformułowania hipotez odnoszących się do zbiorów wariantowych sytuacji oraz scenariuszy rozwoju". Wymogu tego nie realizuje jednakże bezpośrednio, przedstawiając jedynie krótko i bardzo ogólnie trzy rodzaje takich hipotez. Nie formułuje ich jednak precyzyjnie, wskazując tylko czego „dotyczą" i do jakich zagadnień wymagających wyjaśnienia „odnoszą się". Jest to od strony koncepcyjnej najsłabiej opracowana część pracy. Pojawiające się w tym miejscu niedomówienia i wątpliwości natury warsztatowo-metodycznej i interpretacyjnej, dotyczące fundamentalnych założeń badawczych są dopiero wyjaśniane i rozstrzygane - aczkolwiek nie zawsze w pełnym zakresie - w kolejnych rozdziałach pracy, w trakcie realizacji przyjętego przez Autora zestawu zadań badawczych.

Niezależnie od przedstawionych uwag stwierdzić należy, iż Autor rozprawy jej tezę przewodnią sformułował od strony merytorycznej prawidłowo. Koresponduje ona też w pełni z przyjętymi celami głównymi i założeniami badawczymi. Realizacja ustalonych celów wymagała przeprowadzenia badań pozwalających na empiryczne zweryfikowanie sformułowanej w pracy tezy przewodniej. Jest ona testowalna i dla potrzeb jej rzetelnej weryfikacji i w efekcie realizacji obu celów rozprawy, mgr W. Kunz dokonał prawidłowego wyboru metod i technik badawczych. Generalnie w pierwszej, teoretycznej części pracy Autor posługiwał się metodą analizy przyczynowo – skutkowej, wspomagając się również takimi metodami, jak dokumentacyjna i statystyczna. Z kolei w drugiej części pracy - w jej warstwie empirycznej, badania zostały oparte o metodę ankietową, wspartą metodą statystyczną oraz wywiadem, który pozwolił Autorowi uzupełnić dane uzyskane metoda ankietową a także poszerzyć i pogłębić uzyskane wyniki badań.

Metody te zostały prawidłowo i efektywnie wykorzystane w ramach dwu podstawowych płaszczyzn badawczych, na jakich osadzone zostały rozważania Autor rozprawy, tj. teoretycznej i empirycznej. Dowodzi to, że mgr W. Kunz opanował w dostatecznym stopniu warsztat badawczy wymagany w odniesieniu do tego typu opracowań naukowych. Świadczy to też o

osiągniętym już przez Niego stopniu samodzielności w zakresie realizacji przedsięwzięć badawczych o takim charakterze, jak też Jego dojrzałości jako pracownika naukowo-badawczego i sprawności w zakresie posługiwania się narzędziami badawczymi stosowanymi na gruncie dyscypliny ekonomia.

3. Ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska mgr W. Kunza liczy wraz z załącznikami 218 stron, a w tym 195 stron tekstu i składa się ze: 1. wstępu, wprowadzającego w sposób syntetyczny w istotę wybranej tematyki badawczej, 2. siedmiu rozdziałów o dość zróżnicowanej objętości - od 17 do 38 stron, kończących się (za wyjątkiem rozdziału V i VI) krótkim podsumowaniem, z których cztery pierwsze koncentrują się na aspektach teoretycznych, dwa kolejne na zagadnieniach o charakterze empirycznym, a ostatni siódmy stanowi rodzaj posumowania podjętych wcześniej przez Autora rozważań, 3. zakończenia, 4. bibliografii, 5. spisu tabel, 6. spisu rysunków, 7. streszczenia w języku angielskim oraz 8. załącznika, którym jest kwestionariusz ankiety opracowanej przez Autora, zawierającej 15 pytań adresowanych do gmin.

Pierwszy, najobszerniejszy objętościowo rozdział pracy koncentruje się na charakterystyce i analizie teorii wzrostu i rozwoju ekonomiczno-społecznego postrzeganej przez pryzmat najmniejszych jednostek samorządu terytorialnego, jakimi są gminy. Istotnym elementem rozważań, jakie podejmuje Autor w tym rozdziale są kwestie dotyczące wzrostu jakości życia i dobrobytu społecznego (s. 12-13) oraz ich mierników. Charakteryzując wybrane aspekty teorii rozwoju regionalnego i eksponując w tym procesie rolę kapitału społecznego, Autor przenosi jednak często i niekiedy dość bezrefleksyjnie swoje rozważania na poziom lokalny (gmin), utożsamiając wręcz koncepcje rozwoju regionalnego z rozwojem realizowanym na poziomie lokalnym (str. 19-24). Określając zdolność innowacyjną gospodarki regionalnej oraz rolę władz regionalnych w jej wspieraniu i budowie i tym samym kreowaniu przewagi konkurencyjnej regionu, definiuje pojęcie „konkurencyjności z punkty widzenia gminy" najpierw jako" ... proces (bycia konkurencyjnym), a następnie jako „... zdolność do tworzenia przewag konkurencyjnych, które są pewnymi faktami" (s. 36) ? Dla Autora rozprawy „pewnego rodzaju procesem" jest również strategia rozwoju gminy (rozdz. II, str. 55). Tego typu nieprecyzyjnych określeń, niedomówień i niejasności terminologicznych jest w pracy wiele – w tym w rozdz. I, p.1.6 (s. 40).

W rozdziale drugim, poświęconym systemowym uwarunkowaniom rozwoju gmin, gros rozważań dotyczy analizy głównych czynników polityczno-ustrojowych rozwoju gmin oraz mierników rozwoju regionalnego i lokalnego a także roli klastrów w procesie rozwoju gmin.

Takie ujęcie problematyki nie wyczerpuje jednak w mojej ocenie ambitnie sformułowanego tytułu, gdzie użyto pojęcia „systemowe uwarunkowania". Jego treść jest zbyt szczupła i skromna w stosunku do oczekiwań czytelnika. Tym niemniej Autor prawidłowo eksponuje rolę strategii, jako ważnego narzędzia zarządzania gminą. Charakteryzując proces budowania strategii rozwoju lokalnego, słusznie zwraca też uwagę na uspołecznienia tego procesu (s. 56-57). Tytuł pkt. 2.2. uważam za niezręczny i nie odpowiadający jego treści, gdyż w istocie Autor koncentruje się nie na analizie, ale na miernikach rozwoju regionalnego i lokalnego, które mogą być dopiero wykorzystane do jego analizy. Ponadto w procesie analizy, jako metody badania wykorzystujemy mierniki charakteryzujące badane zjawisko (tutaj rozwój); stąd mówimy np. o analizie mierników syntetycznych, analizie wskaźnikowej itp. a nie a miernikach (wskaźnikach) analizy. To co z kolei uważam za godne podkreślenia w tej części rozdziału, to kwestie dotyczące wyeksponowania roli innowacyjności przedsiębiorstw oraz jakości funkcjonowania władz publicznych wszystkich szczebli, jako ważnych czynników rozwoju gospodarczego regionu. Krótki, 3-stronicowy pkt. 2.3. dotyczący klastrów ma charakter bardzo ogólny, raczej informacyjny i realnie nie wnosi nic merytorycznie wartościowego do treści pracy. Pierwsze zdanie podsumowania tego rozdziału (s. 65), które jest traktowane przez Autora jako wynik przeprowadzonych badań, brzmi w istocie, jak hipoteza robocza, która wymaga rzetelnej weryfikacji – a takiej nie podjęto.

W kolejnym, trzecim rozdziale pracy, liczącym zaledwie 17 stron, zatytułowanym „Trendy innowacyjne we współczesnej gospodarce", Autor koncentruje się głównie na teoretycznych aspektach dotyczących innowacji. Charakteryzuje ich istotę, przedmiot, cechy, procesy dyfuzji etc. oraz ich miejsce w teorii ekonomii, jak też rolę innowacji w stymulowaniu rozwoju ekonomiczno-społecznego. Krótko omawia również podstawowe kierunki i tendencje proinnowacyjnych działań obserwowanych w sferze gospodarki, charakteryzując i oceniając regionalne systemy innowacyjne i strategie innowacyjne w Polsce. Treść tego rozdziału ma istotne znaczenie dla oceny ogólnej wiedzy Autora w dyscyplinie ekonomia, a w szczególności w zakresie teorii rozwoju gospodarczego i innowacji oraz Jego warsztatu naukowego. Mgr W. Kunz praktycznie nie wspomina jednakże ani w tym rozdziale, ani w kolejnych o rozwoju na poziomie regionów inteligentnych specjalizacji, tj. obszarów badawczo-rozwojowych i innowacyjnych mających największy potencjał rozwojowy do konkurowania, służących do kreowania i wdrażania regionalnej polityki innowacyjnej, która mieć będzie zapewne znaczny wpływ na innowacyjność gmin. Ten aspekt powinien być w pracy szerzej potraktowany.

Rozważania zawarte w rozdziale czwartym, zamykającym pierwszą (teoretyczną) część pracy, są logiczną konsekwencją badań, jakie rozpoczął Autor w rozdziale poprzednim. Ich treść

w sposób płynny łączy też tę część pracy z drugą, zapewniając ich spójność w sensie merytorycznym. Koncentrują się one na charakterystyce postaw i zachowań gmin wobec współczesnych wyzwań z dziedziny innowacyjności. Mgr W. Kunz omawia istotne kwestie dotyczące wpływu innowacji na jakość życia w gminach, charakteryzuje zidentyfikowane bariery wdrażania rozwiązań innowacyjnych – w tym ważne finansowe, określa podstawowe relacje między przedsiębiorczością i innowacyjnością na poziomie gmin, wskazując na konieczność promocji innowacji oraz rolę i znaczenie instytucji i organizacji wspierających innowacyjność.

Rozdział V, który wprowadza w empiryczną część pracy, podejmuje kwestie dotyczące oceny wpływu innowacji na rozwój gmin. Rozważania Autora koncentrują się na aspektach metodycznych i prezentacji wyników przeprowadzonej ankiety, pozwalającej na dokonanie ogólnej oceny stanu rozwoju zasobów innowacyjnych w gminach. W rozdziale tym przedstawiono także formy, rodzaje i efekty podejmowanej przez te jednostki działalności innowacyjnej, a także możliwości i źródła jej finansowania. Autor scharakteryzował szerzej istotę swych założeń badawczych oraz dokonał opisu samej ankiety oraz uzyskanych na jej podstawie wyników. Wskazują one, że zaledwie 4 % ankietowanych gmin w swych odpowiedziach, które zostały następnie pozytywnie zweryfikowane, wyznacza w swych strategiach i formach działania cele innowacyjne. Sadzę jednak, iż zważywszy na relatywnie skromny zakres liczbowy badanego zbioru podmiotów, nie jest to wskaźnik reprezentatywny dla polskich gmin. Na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety Autor generalnie nisko ocenia również stopień wpływu innowacji na rozwój gmin.

Ten aspekt rozważań podjętych w końcowej części rozdziału V został znacznie pogłębiony w rozdziale VI, w którym Autor w sposób dość interesujący z metodycznego punktu widzenia podjął próbę dokonania oceny istniejących współzależności między aktywnością innowacyjną badanych gmin, sklasyfikowanych według przyjętej typologii a poziomem ich rozwoju ekonomiczno-społecznego. Analizując przyjęte wskaźniki poziomu i dynamiki rozwoju badanych polskich gmin w układzie dwu grup, a w tym poziom dochodów na 1 mieszkańca, Autor interpretuje jednak uzyskane wyniki w mojej ocenie dość powierzchownie. W rezultacie tego, bez wnikliwej analizy przyczyn, wysuwa często wnioski zgodne z przyjętymi wcześniej założeniami badawczymi. Należy jednak podkreślić, interesujące i ważne nie tylko z praktycznego punktu widzenia wnioski i rekomendacje, które formułuje Autor na podstawie swoich badań (str. 157 i dalsze), dotyczące: znaczenia strategii gmin i planów inwestycyjnych oraz kapitału ludzkiego w budowie potencjału innowacyjnego gmin, a także potrzeby udzielania wsparcia instytucjonalnego niezbędnego dla dyfuzji postępu technicznego oraz budowy szerzej

rozumianego otoczenia innowacyjnego w mikroskali. Są to cenne rezultaty badań, wzbogacające dotychczasowy stan wiedzy w tej dziedzinie i jednocześnie wnoszące niezaprzeczalny wkład w rozwój ogólnej teorii ekonomii.

Ostatni siódmy rozdział pracy, podsumowujący całość dotychczasowych rozważań Autora, zawiera wiele interesujących wniosków i uwag wskazujących na potrzebę nowego spojrzenia na innowacyjność gmin i forsowania nowej orientacji w zakresie budowy polityki innowacyjnej, którą powinny skutecznie realizować te jednostki samorządu terytorialnego. Autor odwołując się do koncepcji dobrych praktyk, podaje kilka przykładów zastosowanych rozwiązań innowacyjnych w polskich gminach, podkreślając tutaj w sposób szczególny rolę „innowacyjnego samorządu", umiejącego inteligentnie wykorzystać posiadany potencjał innowacyjny gminy oraz włączyć w proces innowacyjny lokalną społeczność osadzoną głęboko w jej kulturze i tradycji.

Za wartościowe tak z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia uznaję również rozważania Autora dotyczące oceny stopnia innowacyjności podejmowanych przez gminy działań traktowanych i uznawanych przez nie jako innowacyjne (str. 178 i 190). Wyniki badań wskazują bowiem, że samo rozumienie pojęcia innowacja w wymiarze praktycznym, tj. na poziomie gmin, zazwyczaj różni od klasycznego jego rozumienia, jako kategorii ekonomicznej (wymiar teoretyczny), w następstwie czego występuje często znaczna rozbieżność pojęciowo-interpretacyjna w tym zakresie, która może generować określone skutki dla poprawności realizacji procesu badawczego. Oznacza to też, co słusznie eksponuje w tej części pracy mgr W. Kunz, że nie wszystkie rozwiązania wskazywane przez gminy jako innowacyjne są nimi faktycznie. Wniosek taki nie nawiązuje jednak do jakiejkolwiek wcześniej przyjętej hipotezy badawczej – nie jest jej potwierdzeniem, co obliguje do postawienia Autorowi pytania dotyczącego celowości wyboru przyjętej koncepcji badań opartej na takim sposobie opracowania pytań ankiety, a głównie pytania 3 i 4, postrzeganej w relacji do tezy przewodniej.

Zakończenie pracy zawiera szereg interesujących wniosków i uwag wynikających z przeprowadzonych badań. Autor zweryfikował empirycznie przyjętą tezę przewodnią, dowodząc w przeprowadzonym procesie badawczym jej prawdziwości, wskazując jednocześnie na potrzebę nieco innego postrzegania innowacji na poziomie gmin oraz procesów innowacyjnych realizowanych przez władze samorządowe niż tradycyjnie przyjęte w literaturze ekonomicznej. Wskazał również na relatywnie niski nadal poziom świadomości władz samorządowych w kwestiach dotyczących innowacji i innowacyjności, słusznie podkreślając, iż w rezultacie tego brak jest jeszcze na tym szczeblu samorządu terytorialnego umiejętności koniecznych do efektywnego wykorzystania posiadanego potencjału innowacyjnego znajdującego się w

dyspozycji każdej gminy. Autor zauważa również, że polityka gmin w sferze innowacji nie może być tylko postrzegana jako działania ukierunkowane na wprowadzanie innowacji przez gminy, a w tym ich absorpcję i dyfuzję, ale także jako wspieranie przez gminy innowacji realizowanych przez podmioty sektora prywatnego. W tym kontekście Autor rekomenduje konieczność pogłębienia współpracy między sektorem publicznym i prywatnym oraz poszukiwania funduszy na finansowanie działalności innowacyjnej.

4. Ocena źródeł wykorzystanych w pracy oraz jej strony formalno-warsztatowej i redakcyjnej

Ten rodzaj oceny ma charakter uzupełniający względem przedstawionej już oceny strony merytorycznej i metodyczno-warsztatowej pracy. Koncentruje się ona głównie na kwestiach dotyczących trafności doboru i sposobu wykorzystania źródeł oraz na aspektach formalno-warsztatowych rozprawy, a w tym jej poprawności terminologiczno-językowej i stronie redakcyjnej. Należy raz jeszcze podkreślić, iż konstrukcja formalno-logiczna recenzowanej rozprawy doktorskiej, jak również jej struktura, którą odzwierciedla układ wydzielonych rozdziałów i ich kolejność, jest poprawna i nie budzi zastrzeżeń. Pomimo występujących sporadycznie uchybień terminologicznych (na które już wcześniej wskazywano, np. str. 35-36), wynikających z posługiwania się nie dość precyzyjnymi sformułowaniami i wieloznacznymi pojęciami, godną podkreślenia cechą tej pracy jest zwięzłość i jasność wywodu, a także metodyczna poprawność w zakresie prezentacji poszczególnych problemów oraz formy testowalności przyjętej tezy, a także sposobu formułowania wniosków i rekomendacji na bazie uzyskanych wyników badań.

W tym ostatnim wypadku, istotne znaczenie miała bez wątpienia umiejętność dokonania przez Autora prawidłowego wyboru oraz wykorzystania różnych metod i technik badawczych do potrzeb procesu badawczego, wiążącego się z koniecznością realizacji ustalonych zadań badawczych, wynikających z przyjętych celów pracy. Pośrednio, na co już wskazywano, umiejętność ta znajduje także swoje odzwierciedlenie w przyjętej formie prezentacji poszczególnych problemów i sposobie wnioskowania. Autor wykorzystując w procesie badawczym materiały źródłowe i dane statystyczne, a w tym pozyskane i opracowane przez siebie źródła pierwotne, prezentuje je w formie zestawień statystycznych w sposób przejrzysty i czytelny w odbiorze. W opublikowanym dziele zamieszczono łącznie 37 tabel oraz 41 rysunków. Zostały one poprawnie opracowane i prawidłowo wykorzystane, ułatwiając percepcję wielu złożonych zagadnień prezentowanych w recenzowanej rozprawie.

Rozprawa została oparta na bogatym materiale źródłowym. Bibliografia (str. 196 - 209) obejmuje: 153 pozycje publikowane (zwarte i przyczynkarskie) oraz 57 pozycji uwzględniających wykorzystane źródła internetowe i inne (raporty, opracowania statystyczne, itp.). Wykorzystane w pracy źródła, tak o charakterze pierwotnym - uzyskane z ankiet, jak i przede wszystkim wtórnym - literatura naukowa, z której korzystał Autor, są aktualne, kompletne i prawidłowo wyselekcjonowane z dostępnego zbioru źródeł dotyczących badanej problematyki. Zostały one również poprawnie i efektywnie wykorzystane w procesie badawczym dowodząc, analogicznie jak bogate przypisy i zamieszczone w pracy uwagi i komentarze nawiązujące do literatury, że Autor rozprawy wykazał się ogólną dobrą znajomością badanej problematyki od strony teoretycznej oraz znacznym poziomem erudycji.

Oceniając pracę doktorską mgr W. Kunza należy również wskazać na dość liczne uchybienia formalno-językowe oraz usterki natury techniczno-redakcyjnej, jakie występują w tekście. Jest ich niestety wiele – szczególnie tych pierwszych i nie sposób ich wszystkich wymienić (przykładowo: str. 31, 85, 100, 106, 111, 134, 136, 179 !, 183, 195). Świadczą one o niezbyt solidnym finalnym opracowaniu tekstu przeznaczonego do publikacji pod względem językowym oraz formalno-redakcyjnym, dowodząc jednocześnie, że ten wymiar warsztatu naukowego Autora rozprawy wymaga solidnego dopracowania.

Podsumowując tę ocenę można stwierdzić, iż niezależnie od wskazanych w pracy usterek i uchybień o charakterze formalno-językowym i techniczno-warsztatowym, mgr W. Kunz opanował warsztat badawczy typowy dla dziedziny nauk ekonomicznych, a w tym głównie dyscypliny ekonomia, na poziomie niezbędnym do samodzielnego podejmowania i prowadzenia badań w ramach zagadnień będących przedmiotem Jego rozprawy doktorskiej.

5. Uwagi końcowe i konkluzja

Problematyka badawcza prezentowana w rozprawie doktorskiej mgr W. Kunza wchodzi w zakres dziedziny nauk ekonomicznych, sytuując się pod względem tematycznym w dyscyplinie ekonomia. Autor rozprawy na bazie dobrej znajomości teorii ekonomii oraz polityki regionalnej, przy wykorzystaniu prawidłowo dobranych metod i technik badawczych, zrealizował określone we wstępie rozprawy dwa cele główne pracy oraz poprawnie pod względem metodycznym przetestował na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych sformułowaną tezę przewodnią, przedstawiając rzetelne dowody potwierdzające jej prawdziwość.

Dokonana ocena pracy, uwzględniająca zarówno jej aspekty merytoryczne, jak i metodyczne oraz formalno-warsztatowe uprawnia do stwierdzenia, że rozprawa doktorska mgr W. Kunza

stanowi oryginalne pod względem tematycznym i metodyczno-warsztatowym rozwiązanie rzadko podejmowanego dotychczas w kraju problemu naukowego, wykazując jednocześnie dostatecznie wysoki ogólny poziom wiedzy teoretycznej jej Autora w dyscyplinie ekonomia. Potwierdza ona ponadto posiadaną już przez Niego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej o znaczących walorach nie tylko teoretycznych, ale także aplikacyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, iż recenzowana praca spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim (art. 13.1. ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595; tekst jednolity opracowany na podst. Dz. U. z 2014 r. poz. 1852 i z 2015 r. poz. 249), kwalifikując jej Autora do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia. Na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Gdynia, 09.01.2016